

Rullstolar i kollektivtrafiken

Individ- och samhällsperspektiv

Anke Samulowitz och Marianne Salén
i samarbete med arbetsgruppen

Hjälpmedelsinstitutet

© Hjälpmedelsinstitutet (HI), 2008

Författare: Anke Samulowitz och Marianne Salén, i samarbete med arbetsgruppen.

Bilderna är i huvudsak tagna 2007-02-27, i samband med ett praktiskt test av rullstolar (manuellt drivna och eldrivna) i spårvagn och bussar, i Göteborg.

Fotografer: Anke Samulowitz och Carina Jönsson

Projektledare på HI: Jennie Josefsson

Ansvarig informatör: Anna Karbin-Lund

URN:NBN:se:hi-2008-08353 (pdf)

Best nr: 08353-pdf

Publikationen är utgiven endast i elektronisk form och kan hämtas i pdf-format på HIs webbplats, www.hi.se/publicerat. Den kan också beställas i alternativa format från HI.

Rullstolar i kollektivtrafiken

Individ- och samhällsperspektiv

Anke Samulowitz och Marianne Salén
i samarbete med arbetsgruppen

Hjälpmiddelsinstitutet

Innehåll

1. Deltagande parter	3
2. Inledning	4
3. Arbetsprocessen	6
4. Resultat	17
4.1 Sammanställning av information	
- Bladet om rullstolar och bussresor	18
- Bladet om rullstolar och spårvagnsresor	20
- Bladet om rullstolar och resor med Specialfordon/färdtjänstbuss	22
- Bladet om rullstolar och tågresor	24
- Bladet om flygresor med eldrivna rullstolar och med manuellt drivna rullstolar med elektriska funktioner	26
- Mått på olika rullstolsmodeller	28
4.2 Spridning av information	30
4.3 Nationell handbok för upphandling	31
5 Referenslista	32

1. Deltagande parter

Autoadapt

Banverket

Färdtjänsten Stockholm

Handikapprörelsen i Västra Götaland

Hjälpmiddelsinstitutet

Luftfartsstyrelsen

Svensk Kollektivtrafik

Swedish Medtech

Vägverket

Västtrafik

Västtrafik, Anropsstyrd Trafik

Västra Götalandsregionen, Område hjälpmedel

Västra Götalandsregionen, Avdelningen funktionshinder och delaktighet

Medverkande

Anne Perman, Annelie Sjölund, Anke Samulowitz, Barbro Nohlqvist, Berndt Berndtsson, Bo Käll, Carina Jönsson, Charlotte Larsson, Hans Hedström, Henrik Ehrlington, Ingemar Johansson, Jan Petzäll, Jennie Josefsson, Ken Gammelgård, Lars Annerberg, Leif Svensson, Lovisa Eld, Maria Giöbel, Maria Rydström, Marianne Salén, Mikael Bynander, Mohammed Jaber, Olle Asp, Owe Jonsson, Stefan Nord, Thomas Wilhelm, Östen Säfvelin

2. Inledning

Handikappolitikens två kungsvägar

Handikappolitiken har två huvudspår. Det ena är att utforma samhället och verksamheterna så tillgängliga som möjligt och det andra är att stärka den enskilde individen med individuella stödinsatser. "Rullstolar i kollektivtrafiken" är ett exempel på hur dessa två huvudspår behöver samverka för att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättningar.

Avdelningen funktionshinder och delaktighet, roll och uppdrag

Avdelningens roll är att stödja politiker i både Handikappkommittén och i Hälso- och sjukvårdsutskottet. Handikappkommittén representerar det ena huvudspåret, tillgänglighet, Hälso- och sjukvårdsutskottet representerar det andra huvudspåret, individstöd.

I budget för år 2006 anger regionfullmäktige i Västra Götalandsregionen följande: "Alla regionens verksamheter ska präglas av tillgänglighet, gott bemötande och trygghet. .... Kollektivtrafikens resenärer ska uppleva trygghet under resan. Fysisk miljö och information ska i möjligaste mån vara utformad så att alla människor kan ta del av den."

Handikappkommitténs uppdrag är att företräda personer med funktionsnedsättningar i Västra Götaland och verka för ett tillgängligt Västra Götaland. Vidare ska kommittén och dess avdelning funktionshinder och delaktighet samverka med Västra Götalandsregionens verksamheter, olika samhällsparter i Västra Götaland, nationellt och internationellt. Handikappkommittén har bl.a. ansvarat för framtagningen av "Riktlinjer och standard/ normer, Tillgänglighet för personer med funktionshinder till trafiken i Västra Götaland". Det har skett i samverkan med kommunalförbunden, trafikverken, Västtrafik och den samlade handikapprörelsen i Västra Götaland.

Hälso- och sjukvårdsutskottets uppdrag är att svara för en regionövergripande strategisk utveckling av hälso- och sjukvården. Detta omfattar ansvar för prioriteringar, struktur, patientavgifter, regelverk m.m. Här ingår habilitering och rehabilitering inkl hjälpmedel, frågor som hanteras av avdelningen funktionshinder och delaktighet. Rätt insatta och utprovade hjälpmedel har stor betydelse för god livskvalitet. Genom riktlinjer och produktanvisningar i "Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel" har länets kommuner och Västra Götalandsregionen enats om ett gemensamt

regelverk, vilket ger en god grund för lika hantering oavsett var i länet man bor. Hjälpmedelsförsörjningen bygger i största möjliga mån på gemensamma upphandlingar i Västra Götaland.

Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken”

Hösten 2006 kom ett mail till avdelningen funktionshinder och delaktighet. ”...Under sommaren har det varit skrivelser om en man som bor i Alingsås och som vill åka till Gråbo med sin Permobil. Tyvärr har han en lång Permobil och kan då inte spännas fast i bussen. ...hur stor får en elstol vara för att kunna åka i en buss?... ”

Frågan som ställdes var: ”Handlar det om fel rullstol eller fel buss?” Det finns naturligtvis inget enkelt svar på denna fråga. Både hjälpmedelsförskrivningen och tillgänglighetsarbete i kollektivtrafiken följer en mängd olika bestämmelser. Verksamheterna har dock allt för lite kunskap om varandras förutsättningar. Detta påverkar möjligheterna för rullstolsanvändaren att åka kollektivt.

Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken” bildades för att sammanföra personer som arbetar med hjälpmedelsfrågor med personer som arbetar med tillgänglighet inom kollektivtrafiken och med brukarrepresentanter. Arbetet startades med ett Västra Götalandsperspektiv.

Frågornas komplexitet kräver emellertid de samlade kunskaperna och erfarenheterna som finns att tillgå i Sverige. Arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken” utvidgades till att omfatta även nationella aktörer.

Frågorna rörde i första hand färdmedlen, buss, tåg, spårvagn och flyg men utökades till att i viss mån även omfatta färdtjänstfordon.

Anke Samulowitz och Marianne Salén

Västra Götalandsregionen

Regionkansliet

Avdelningen funktionshinder och delaktighet

3. Arbetsprocessen

2006-10-18

Arbetsgruppen "Rullstolar i kollektivtrafiken" bildades för att sammanföra personer som arbetar med hjälpmedelsfrågor med personer som arbetar med tillgänglighet inom kollektivtrafiken och med brukarrepresentanter. Arbetet startades med ett Västra Götalandsperspektiv.

Det blev tydligt att det saknades en gemensam kunskap om rullstolar i kollektivtrafiken hos brukare, rullstolsförskrivare, rullstolstillverkare och kollektivtrafiken.

2006-11-01

Arbetsgruppen "Rullstolar i kollektivtrafiken" konstaterade dels behov av ökad kunskap om säkerhet och ansvar och dels en önskan att "se med egna ögon" hur det fungerar i praktiken att åka buss och spårvagn som rullstolsburen. För att få ökad kunskap om säkerhet och ansvar utökades gruppen med nationella aktörer till mötet 2007-01-18.

2007-01-18

Mötet 2007-01-18 genererade många frågeställningar som redovisas nedan. Frågorna rör olika aspekter som exempelvis "Fasthållningsanordningar" eller "Transport" m.m. En del frågor kunde besvaras, framförallt vid nästföljande möte 2007-03-08.

2007-03-08

Svaren som gavs finns samlade under varje kluster med frågor som blå text med rubriken "Arbetsgruppens resonemang".

Bilderna är i huvudsak tagna **2007-02-27**, i samband med ett praktiskt test av rullstolar (manuellt drivna och eldrivna) i spårvagn och bussar, i Göteborg.

Vilka likheter/olikheter i bestämmelserna m.m. avseende rullstolar i kollektivtrafiken finns det? Kompletterar, täcker, motsäger de varandra?

Det kan konstateras att det finns olikheter i bestämmelser och praxis liksom bristande informationsutbyte. Rullstolstillverkarna har lite kunskap om förutsättningarna för kollektivtrafikens tillgänglighetsarbete och kollektivtrafiken har lite kunskap om behoven som uppstår med dagens rullstolsanvändning. Detta ger svårigheter för både brukaren, förskrivaren, upphandlaren, rullstolsleverantören och kollektivtrafiken.

1. Är busskonstruktörer medvetna om vilka behov som finns avseende mått på rullstolsplatser, d.v.s. vilka rullstolsmodeller det förskrivs i Sverige?
2. Är rullstolstillverkare medvetna om vilka förutsättningar som finns ur busskonstruktörens perspektiv?
3. Vet ansvariga för upphandling av rullstolar vilka bestämmelser som gäller i kollektivtrafiken för att kunna åka i olika färdmedel med rullstol?
4. Vet förskrivarna av rullstolar vilka bestämmelser som gäller i kollektivtrafiken för att kunna åka i olika färdmedel med rullstol?
5. Är brukaren informerad om att valet av rullstol kan påverka möjligheterna att använda kollektivtrafiken?
6. Finns det behov av att ta fram en **gemensam** svensk måttstandard utifrån brukarens behov, rullstolstillverkarnas och kollektivtrafikens förutsättningar samt politiska mål?

Arbetsgruppens resonemang

Busskonstruktörerna bygger bussar utifrån de krav som anges i upphandlingsunderlagen. Svenska Lokaltrafikföreningen (SLTF) (numera Svensk Kollektivtrafik) har i "Buss 2000" tillsammans med trafikhuvudmän och entreprenörer enats om ett upphandlingsunderlag. I detta anges bl.a. de krav som gäller för tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar. I detta arbete har inte hjälpmedelsområdet deltagit.

Hjälpmedelsområdets aktörer är myndigheter såsom Läkemedelsverket och Socialstyrelsen som ger ut föreskrifter och allmänna råd, Hjälpmedelsinstitutet, nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet, branschorganisationer såsom Swedish Medtech, rullstolstillverkare och rullstolsförskrivare. Kollektivtrafiken har motsvarande aktörer, såsom Vägverket, Banverket, Sjöfartsverket och Luftfartsstyrelsen som utfärdar

föreskrifter, upphandlingsansvariga trafik huvudmän, branschorganisationer som Svensk Kollektivtrafik (f.d. Svenska Lokaltrafikföreningen, SLTF), färdmedelstillverkare och entreprenörer.

Det finns alltså ingen gemensam kunskap och värdegrund hos kollektivtrafiken, hjälpmedelsområdet och brukarna. Varje område arbetar för sig och utformar därmed en miljö utifrån sitt perspektiv. Det är heller inte allmänt känt att det råder olika förutsättningar, regelsystem och mått inom respektive område.

Detta kan få konsekvenser för kollektivtrafikresenären om man t.ex. inte är informerad om att ett visst val av rullstol kan innebära hinder att åka med kollektivtrafiken. Det kan också uppstå onödiga hinder när rullstolstillverkarna genom utformningen av sina bruksanvisningar begränsar möjligheterna att åka i t.ex. buss. Kollektivtrafiken anger i sin tur mått och viktbestämmelser utan att stämma av med hjälpmedelsområdet.

Vad innebär olika bestämmelser för resenären, medresenären, föraren, flygplatshållaren, hjälpmedelsförskrivaren, rullstolstillverkaren, fordonstillverkaren, övriga?

Rullstolsmått

Rullstolsmått för kollektivtrafiken bygger på ”ISO 7193 Wheelchairs – Maximum overall dimensions”. Maximala längden för en rullstol är 1200 mm + 50 mm, maximala bredden är 700 mm. I en studie i Storbritannien 1985 av drygt 900 rullstolsanvändare framkom att 80 % av deras rullstolar rymdes inom maxmått. Konsekvensen blir att resenären i Sverige inte kan åka buss om hon/han har en rullstol som inte motsvarar maxmått för 80 % av rullstolarna i den brittiska undersökningen.

1. Motsvarar måtten på rullstolarna i Sverige idag måtten på rullstolarna i Storbritannien 1985?
2. Kan vi genomföra en mätstudie i Sverige för att få veta om det är någon skillnad?
3. Det anges bara maximala mått. Behövs även mått för minsta bredd/längd/vikt för att ex. fastspänningen ska kunna fungera?

Arbetsgruppens resonemang

Mätstudien på rullstolar i Storbritannien från 1985 bekräftade att 80 % av rullstolarna föll inom ramen för ISO-standard. Troligt är att detta motsvarar svenska förhållanden, men det är inte verifierat. Önskvärt vore att genomföra en mätstudie i Sverige. Det vore dessutom värdefullt att få fram kunskap om hur många som använder den allmänna kollektivtrafiken idag och med vilka rullstolar samt hur många som hindras från att åka p.g.a. måttbestämmelser.

Det finns också en europeisk standard för klassificering av eldrivna rullstolar, EN 121 84:

Klass A: Kompakt rullstol huvudsakligen avsedd för **inomhusbruk** som inte nödvändigtvis klarar hinder utomhus.

Klass B: Rullstol tillräckligt kompakt och manövrerbar för inomhusbruk i begränsad omfattning samt för att klara hinder **utomhus i begränsad omfattning**.

Klass C: Rullstol, oftast stor, och inte nödvändigtvis avsedd för inomhusbruk men kapabel att köra långa sträckor och klara hinder **utomhus**.

Det är huvudsakligen klass B och i viss mån klass C som är aktuella för kollektivtrafiken.

Vad är en rullstol? Vad är en skoter (scooter)?

Rullstolar är förflyttningshjälpmedel och ska uppfylla kraven i Direktiv 93/42/EEG om medicintekniska produkter. Enligt "Lag om Vägtrafikdefinitioner" hänförs elrullstolar med en konstruktiv hastighet på högst 15 km/tim till fordonsslaget cykel. En skoter kan vara rullstol om den uppfyller kraven för rullstol. Om den inte uppfyller kraven för rullstol kan den exempelvis vara moped eller terrängfordon. Det förekommer på marknaden skotrar och andra anordningar som inte uppfyller kraven för något fordonsslag och som därför inte får användas annat än på inhägnat område. Vägverket utreder för närvarande om det ska införas ett nytt fordonsslag för rullstolar, skotrar och liknande anordningar.

En skoter är inte avsedd att användas i ett annat fordon. En skoter har inte den stabilitet som krävs och kan orsaka skador på passagerare i händelse av en olycka. Följaktligen kan en rullstolsburen person som använder en sådan typ av förflyttningshjälpmedel inte åka med det på bussen och spårvagnen.

I ett färdtjänstfordon får brukaren ta med sig skotern men får inte sitta kvar i den utan måste flytta till ett säte i fordonet.

1. Har rullstolsförskrivaren denna kunskap och informerar brukaren?
2. Får brukaren denna information när hon/han köper skotrar m.m. i öppen handel?

Arbetsgruppens resonemang

Det är tveksamt om alla förskrivare och/eller försäljare idag har denna kunskap. Behov finns att hitta ett system för informations-spridning så att bl.a. förskrivare kan informera brukare att skotrar inte kan tas ombord på bussen och spårvagnen.

Fasthållningsanordningar

Fasthållningsanordningar och fastsättningsremmar varierar mycket i sin utformning. En ISO-standard, ISO 10542 finns framtagen. Den innebär bl.a. att fasthållningsanordningen ska kunna hålla fast en rullstol stadigt då rullstolen utsätts för horisontella och vertikala krafter. Under påverkan av dessa krafter får rullstolen inte välta, vrida sig eller ändra position. En ISO-standard i sig är inte tvingande. Däremot hänvisar Vägverket till ISO-standarderna i sina föreskrifter vilket gör att det i fordon endast är tillåtet att använda fasthållningsanordningar och fastsättningsremmar enligt ISO-standarderna.

De flesta rullstolstillverkare följer idag ISO 7176-19, som bl.a. reglerar hur fasthållningsöglor ska se ut. Standarden är frivillig. Leverantörer har olika tydlig uppmärkning av infästningspunkter på rullstolar. Alla rullstolar har inte infästningspunkter. Alla rullstolar är inte krocktestade.

1. Finns det behov av att ta fram en **gemensam** svensk standard på dels fasthållningsanordningar, dels remmar och dels infästningsanordningar på rullstolen utifrån rullstolstillverkarnas och kollektivtrafikens förutsättningar?
2. Går det och är det önskvärt att i upphandling ställa krav på att **alla** rullstolar ska vara krocktestade samt ha uppmärkta infästningsanordningar?
3. Inom Europa varierar krav på fastsättning på tåg. Hur påverkar det en resenär i rullstol som reser från Sverige genom Europa med en svensktillverkad stol?

Arbetsgruppens resonemang

Det borde vara standard med krocktester och infästningsanordningar på rullstolar. Det är antagligen inte möjligt att ha en gemensam standard för hur infästningsanordningen på rullstolarna ska se ut. Däremot är det viktigt att den är tydligt markerad och att måtten överensstämmer med ISO-standarderna för remmar och fasthållningsanordningar. Det skulle kunna vara upphandlingskrav för rullstolar som är avsedda att kunna användas i kollektivtrafiken. Det är dock viktigt att hålla i åtanke att många rullstolar finns ute hos brukare idag som varken är krocktestade eller har uppmärkta infästningsanordningar.

Systemet med fasthållningsanordningar på buss och infästningsanordningar på rullstolar vid framlängesåkning leder idag många gånger till svårigheter, inte minst när bussföraren ska sätta fast rullstolen i mycket trånga utrymmen. Det finns idag tekniska lösningar framtagna för enklare hantering men dessa har inte fått tillräcklig spridning ännu.

När det gäller tåg så har frågan inte kunnat besvaras vilka krav på fastspänning det finns i Europa. I Sverige gäller följande: när ett färdmedel tillåter stående passagerare likställs personer som färdas i sin rullstol med dessa. På stående passagerare ställs inga krav på

fastspänning och då ställs heller inga krav på att passagerare i rullstol ska vara fastspända.

Baklängesåkning

Alla rullstolstillverkare har inte kunskap om vilka bestämmelser som finns inom kollektivtrafiken. Flera tillverkare anger i sina bruksanvisningar att rullstol enbart får användas fastspänd i fordon. Detta bygger på traditionella krocktester, framlänges, fastspänd, enligt ISO 7176-19. Möjligheten att åka baklänges utan fastspänning har överhuvudtaget inte beaktats och det har heller inte genomförts krocktester av rullstolar utan fastsättning i bakåtvänt läge i färdriktningen.

Det finns tillverkare som väljer att ange att aktuell rullstol inte är lämplig som passagerarsäte, vilket innebär att man måste flytta över till annat säte vid färd.

Krocktester har gjorts i Storbritannien av baklängesåkning, som visat god säkerhet. I Sverige har inte tester av baklängesåkning utförts i någon större omfattning. Bedömningen från Vägverkets sida är att det inte är några problem att åka baklänges i låga hastigheter i stora fordon som bussar och spårvagnar utan att spännas fast.

1. Finns det förutsättningar hos rullstolstillverkarna att ta fram ett sortiment med rullstolar som kan användas i kollektivtrafiken och då även för baklängesåkning?
2. Bör krocktester baklänges utan fastspänning utföras även i Sverige?
3. Går det att bli tydlig i rullstolarnas bruksanvisningar om användningen av rullstol både fastspänd och inte fastspänd är möjlig och i så fall under vilka förutsättningar?

4. Är det möjligt att ta fram en ISO-standard som förenar krav på både mått och säkerhet?

Arbetsgruppens resonemang

Det finns idag ett stort antal rullstolar som kan användas i kollektivtrafiken. Däremot framgår det inte alltid i bruksanvisningen om rullstolen är användbar i kollektivtrafiken (vid fram- och/eller baklängesåkning) eller inte. Behov finns av en översyn hur bruksanvisningarna är formulerade utifrån användbarheten av rullstolen i kollektivtrafiken. Detta är en fråga för branschorganisationen Swedish Medtech.

Det pågår också ett arbete med att ta fram en standard för krocktest sittande baklänges i färdriktningen i respektive land inom EU. I Sverige leds arbetet av SIS.

I dagsläget finns det inga förutsättningar för att ta fram en ISO-standard som förenar krav på både mått och säkerhet.

Vikt

ISO 7176-19 anger krav på rullstol för användning i fordon. ISO 10542 anger krav på fasthållningsanordning för rullstol. Båda anger att krocktest ska ske med utgångspunkt från en person i rullstol, där provrullstolen väger 85 kg (både elektriska och manuella) och dockan som används väger 76 kg är fastspända och färdas i 50 km och med en kraft av 20 G. Belastningen som uppstår vid inbromsningen motsvarar 1 600 kg. Om man lägger till en rullstol som väger 100 kg motsvarar belastningen vid inbromsningen 3 600 kg.

1. Vad innebär det om rullstolsanvändaren tillsammans med rullstolen väger mer eller mindre än 161 kg?

Arbetsgruppens resonemang

I den nya standarden för ISO 7176-19 och rullstolar kommer testen av stolarna anpassas till olika brukarvikter. Exempelvis skall en 102 kg docka användas om brukarvikten ligger över 95 kg. ATD (se tabell) står för dockvikt.

Table A.1 — Available ATDs for wheelchair testing¹

Occupant weight range kg (lb)	ATD size^a	Approximate mass of ATD kg (lb)
> 18 to 27 (> 40-60)	6-year-old child	22,5 (50)
> 27 to 43 (> 60-95)	10-year-old child	35 (76)
> 43 to 57 (> 95-125)	Small adult female	47,0 (104)
> 57 to 75 (> 125-165)	Small adult female, weighted ^b	59,0 (130)
> 75 to 136 (> 165-300)	Midsized adult male	76,3 (170)
> 136 (> 300)	Large adult male	102,0 (225)

^a The midsized male ATD must be a Hybrid II or Hybrid III type. The other sizes of ATDs may be Hybrid II, Hybrid III, VIP, P series, or Q series types.

^b The ATD mass may be increased by attaching weighted material, such as lead sheeting, to the exterior of the ATD.

Hjälpmiddelsinstitutet (HI)

HI arbetar bland annat med att prova hjälpmedel på uppdrag av hjälpmedelstillverkare, hjälpmedelsverksamheten och leverantörer, brukarorganisationer och andra. Man arbetar även med utbildning och information kring standarder och provmetoder på uppdrag av bl.a. regioner, landsting, kommuner och privata aktörer.

Då HI:s arbete med central avtalsupphandling åt sjukvårdshuvudmän successivt avvecklas upphör också Förteckningen över ”Bra hjälpmedel”, där de flesta hjälpmedel som upphandlades listades.

1. Vilka möjligheter har HI att ge förslag/rekommendationer på kravspecifikationer till lokala upphandlingar?
2. Vilka möjligheter har HI att utforma listor över rullstolar lämpliga för användning i kollektivtrafik?
3. Vilka möjligheter har HI att förbättra kunskapsspridningen till förskrivare?

---

¹ © Tabellen är återgiven från standarden ISO 7176-19 med vederbörligt tillstånd från SIS Förlag AB Stockholm, Sverige, + 46 8 555 523 10, www.sis.se

<outbind://43/www.sis.se> , som även säljer standarden i sin helhet.

Arbetsgruppens resonemang

HI arbetar på uppdrag av lokala aktörer, t.ex. regioner och landsting med utbildning kring kravställning och standarder i samband med den lokala utformningen av kravspecifikationer. Det kan vara ett bra tillfälle att lyfta in aspekter som även rör rullstolar i kollektivtrafik. Men, HI kan inte bestämma vad den lokala aktören ställer för krav i sina upphandlingar.

HI samlar in förfrågningsunderlag från huvudmännens upphandlingar och där ingår kravspecifikationer. Kontakta Erik Rehnström, erik.rehnstrom@hi.se för att ta del av dessa.

HI kan göra sammanställningar/listor över de rullstolar som uppfyller vissa krav, (t.ex. rullstolar som fungerar i svensk kollektivtrafik). HI "tar med sig" detta önskemål.

HI kan, om önskemål finns, arbeta för att höja kunskapen på området.

Ansvar

Trafiklagstiftningen är övergripande. Lagen om medicintekniska produkter ger ett ansvar både till tillverkaren och till förskrivaren. Tillverkaren ansvarar för att produkten är lämplig för avsett ändamål. Förskrivaren är personligt ansvarig för att produkten är lämplig och att brukaren kan använda och hantera den på avsett sätt. Trafikhuvudmannen utarbetar resevillkor. Föraren är personligt ansvarig för att ha tagit ombord aktuell resenär med rullstol. Brukaren är ansvarig för att följa de instruktioner och anvisningar som ges av förskrivaren samt rullstolens bruksanvisning. För att kunna åka med rullstolen i kollektivtrafiken krävs kunskap både om rullstolens mått, vikt och infästningsanordningar.

1. Hur kan resenären få information om rullstolen får tas med på buss, spårvagn, tåg och flyg?
2. Hur kan resenären få information om rullstolens mått, vikt och infästningsanordningar?

Arbetsgruppens resonemang

Det är mycket viktigt att resenären kan få information om vilka mått rullstolen har och om den kan användas i kollektivtrafiken. Det finns måttangivelser i bruksanvisningen men dels behöver den informationen förenklas och dels behöver brukaren redan vid förskrivningen få information om användbarheten av rullstolen i kollektivtrafiken. Det i sin tur innebär att det finns behov av ett system för att ge förskrivarna all nödvändig information så att dessa i sin tur kan informera brukaren och diskutera valet av rullstol även utifrån användbarheten i kollektivtrafiken.

Utöver rullstolsmåttarna behöver brukaren även ha kunskap om infästningsanordningarna på rullstolen. Dessa finns idag i bruksanvisningen men borde också vara tydligt markerade på stolen. Det finns behov av att arbeta vidare med dessa frågor för att hitta enkla system för god informationsförmedling.

Transport

Vid transport i exempelvis flygplan behöver brukaren och flygplatshållaren enkel och tydlig information om hur rullstolen på ett säkert sätt fälls ihop, eventuella batterier kopplas ur och rullstolen återställs i användbart skick.

1. Hur kan bruksanvisningarna förbättras så att de ger den information som behövs för att rullstolen på ett säkert sätt kan fällas ihop, förvaras och återställas i användbart skick?
2. Är det möjligt att framställa rullstolsförpackning vid transport samt monteringsverktyg för säker transport av rullstol?
3. Finns det riktlinjer/bestämmelser för ”parkering” av rullstolen när brukaren flyttar över till ett buss-/tågsäte?

Arbetsgruppens resonemang

Mycket information finns i rullstolens bruksanvisning. Denna kan vara för omfattande för att kunna användas vid resor. Det finns behov av kortinformation, framförallt inför flygresor med elrullstol.

Denna information skulle kunna bestå av ett utdrag ur bruksanvisningen som kan fästas vid rullstolen och som visar hur man fäller ihop rullstolen och hur man kopplar ur batteriet.

En lösning hade varit om några leverantörer kunde ta fram ett exempel på en sådan ”Monteringsanvisning vid flygresor”. Antagligen skulle det räcka med ett A4 eller A5-blad med huvudsakligen bilder. En sådan kortinformation skulle med fördel kunna finnas på leverantörens hemsida så att rullstolsanvändaren kan skriva ut den vid behov. Om några leverantörer tar fram en sådan kortinformation och om den visar sig vara användbar och uppskattad kommer förhoppningsvis fler leverantörer att följa exemplet.

När det handlar om transport i bil behövs också information om hur man lyfter rullstolen på ett säkert sätt.

Frågan om rullstolsförpackning vid transport skulle möjligtvis brukare och/eller sortimentsgrupperna kunna diskutera med leverantörerna. Att införskaffa rullstolsförpackning kommer i så fall antagligen att bli ett egenansvar för brukaren. Monteringsverktyg behövs antagligen inte för de flesta rullstolsmodellerna.

Riktlinjer/bestämmelser för ”parkering” av rullstolen när brukaren flyttar över till ett buss-/tågsäte har ännu inte diskuterats.

Arbetsgruppens slutsatser

Även om en del frågor har kunnat besvaras så konstaterade arbetsgruppen att långt ifrån alla frågor blivit utredda. Många frågor kommer att kräva tid och engagemang.

Till att börja med enades arbetsgruppen om tre områden att arbeta vidare med:

- sammanställning av information,
- spridning av information och
- nationell handbok för upphandling.

Det bildades en särskild grupp för att ta fram förslag till olika informationsblad som även skulle kunna användas på nationell nivå. Gruppen träffades **2007-06-05** och **2007-08-29**.

Arbetsgruppens förslag diskuterades och justerades 2007-09-03 och 2007-12-05.

Sedan dess har arbetsgruppen fungerat som ett nationellt nätverk och har haft ytterligare två träffar 2008-05-06 och 2008-09-04. Nätverket ”Rullstolar i kollektivtrafiken” innefattar även frågor kring förflyttningshjälpmedel på hjul.

4. Resultat

4.1 Sammanställning av information

Sammanställningen omfattar:

1. Informationsblad för resor med rullstol i kollektivtrafiken: buss, spårvagn, specialfordon, tåg och flyg.
2. Mått på olika rullstolsmodeller.

Rullstolar och bussresor

Mått

Alla rullstolsmodeller ryms inte i bussar. För att du med säkerhet ska veta om din rullstol ryms bör du skriva upp dina rullstolsmått och jämföra dessa med kollektivtrafikens måttbestämmelser som finns i tabellen nedan. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ↓

Rullstolsmodell:		Måttbestämmelser för buss (maxmått)
Totallängd:	mm	1 200 mm
Totalbredd (mätt på bredaste ställe):	mm	700 mm
Vikt:	kg	300 kg (stol + resenär)
Fästpunkter: ☐ ja ☐ nej		(Krav vid resa i landsbygd där fästanordning finns)
Är de markerade? ☐ ja ☐ nej		

Rampen in till bussen har en lutning på maximalt 12 %. Med skotrar, terrängfordon och liknande får du inte åka buss.

Fasthållning

Bussar som vanligen används i stadstrafik har särskilda rullstolsplatser som är utmärkta och som har rygg- och sidostöd. Där åker man baklänges, utan fastspänning. Observera att exempelvis trehjuliga rullstolar kan vara instabila.

Bilden visar ett exempel på anvisad rullstolsplats utan fasthållning.

Det finns bussar med anvisad rullstolsplats med fasthållningsanordning. Dessa bussar används vanligen i landsvägstrafik. Där det finns fasthållningsanordningar måste rullstolen vara fastspänd vid färden. Bussföraren hjälper dig med att spänna fast din rullstol. Fråga din förskrivare om det är svårt att hitta fästpunkterna på din rullstol. Där det finns bälten till passagerare ska dessa användas.

Exempel på anvisad rullstolsplats med fasthållning.

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se
Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik

Version 080908 Best nr 08356

Rullstolar och spårvagn

Mått

Alla rullstolsmodeller ryms inte i spårvagnar. För att du med säkerhet ska veta om din rullstol ryms bör du skriva upp dina rullstolsmått och jämföra dessa mot kollektivtrafikens bestämmelser som finns i tabellen nedan. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:		Måttbestämmelser för spårvagn (maxmått)
Totallängd:	mm	1 200 mm
Totalbredd: (mätt på bredaste ställe!)	mm	700 mm
Vikt:	kg	250 kg (stol + resenär)

Rampen in till spårvagnen har en lutning på maximalt 12 %.

Med skotrar, terrängfordon och liknande får du inte åka spårvagn.

Fasthållning

Spårvagnar har särskilda rullstolsplatser som är utmärkta och som har rygg- och sidostöd. Där åker man baklänges, utan fasthållning. Observera att exempelvis trehjulinga rullstolar kan vara instabila.

Bilden visar ett exempel på anvisad rullstolsplats

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se

Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats
www.hi.se/kollektivtrafik

Version 080908 Best nr 08354

Rullstolar och resor med Specialfordon (färdtjänstbuss)

Mått

För att säkerställa både hög trafiksäkerhet och god samplanering så behövs kunskap om rullstolens mått vid bokningstillfället av en resa med Specialfordon. Därför har rullstolsmodeller delats in i fem olika klasser, så kallad Svensk Kollektivtrafikklassning. Klassningen bygger på längd, bredd, vikt och rullstolens vändradie. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:	
Totallängd:	mm
Totalbredd (mätt på bredaste ställe):	mm
Vikt (stol + resenär):	kg
Vändradie (gäller endast elrullstol):	
Fästpunkter: ☐ ja ☐ nej	
Är de markerade?: ☐ ja ☐ nej	
*Svensk Kollektivtrafikklass:	

Utifrån de mått din rullstol har kan du ange den Svensk Kollektivtrafikklass din rullstol tillhör enligt nedanstående tabell.

*Svensk Kollektivtrafiks rullstolsklassning vid resa i specialfordon

Storlek (cm)	Vikt (kg)	Vändradie (cm)	SLTF Klass
130x75	<50	<100	1
130x75	<100	<130	2
150x85	<200	<150	3
150x85	>200	<150	4
150x85	>200	>150	5

Rampen in till bussen har en lutning på maximalt 15 %.

* Svensk Kollektivtrafik är läns- och lokaltrafikens branschorganisation.

Fasthållning

Vid resa i Specialfordon ska rullstolen alltid spännas fast. Föraren hjälper dig med att spännas fast din rullstol. Fråga din förskrivare om det är svårt att hitta fästpunkterna på din rullstol. Kontrollera detta före din resa. Bälten till passagerare ska användas.

Exempel på rullstolsplats i ett Specialfordon

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se
Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik

Version 080908 Best nr 08357

Rullstolar och tågresor

Mått

Alla rullstolsmodeller ryms inte på tåget. För att du med säkerhet ska veta om din rullstol ryms bör du skriva upp dina rullstolsmått och jämföra dessa med kollektivtrafikens måttbestämmelser som finns i tabellen nedan. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Mått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:		Måttbestämmelser för tåg (maxmått), se dock text nedan
Totallängd:	mm	1 200 mm
Totalbredd: (mätt på bredaste ställe)	mm	700 mm
Vikt:	kg (se nedan)	

De mått som anges gäller för nyttillverkade tåg. Eftersom det finns äldre tåg i trafik måste du ta kontakt med det järnvägsföretag du skall åka med för att kunna vara säker på vad som gäller för din resa.

Den vikt (rullstol samt resenär) som olika järnvägsföretag kan hantera beror på vilken typ av lyftanordning/ramp tågen är försedda med. Man kan hantera vikter på 225 kg, i många fall mer, men för att vara helt säker på vad som gäller för just din resa måste du kontakta det järnvägsföretag du skall åka med.

Vid frågor kontakta Svensk Kollektivtrafik:

Svensk Kollektivtrafik Service AB, Box 1108, 111 81 Stockholm
Tel 08-788 08 60, Fax 08-788 08 78, E-post info@svenskkollektivtrafik.se
Webbplats www.svenskkollektivtrafik.se

Detta dokument och rapporten "Rullstolar i kollektivtrafiken, individ- och samhällsperspektiv" finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik. Version 080908 Best nr 08355

Flygresor med eldrivna rullstolar och med manuellt drivna rullstolar med elektriska funktioner

På flygresor transporteras rullstolen alltid i lastutrymmet. Måtten på lastluckan varierar och kan skilja sig åt beroende på flygplanstyp.

Innan du reser

1) Mått

Vid bokning av flygresor måste du ange transportmått på din rullstol. Transportmått anger längd, höjd, bredd och vikt när rullstolen är hopfällad, **med hjulen på**. Måtten på din rullstol hittar du i bruksanvisningen men kan ibland skilja sig åt på grund av olika tillbehör. Fråga din förskrivare om du är osäker.

Transportmått på min rullstol

Fyll i dina uppgifter här ▼

Rullstolsmodell:		
Längd:	Inklusive benstöd mm	Exklusive benstöd mm
Höjd:	Ej hopfällt ryggstöd mm	Hopfällt ryggstöd mm
Bredd:	Inklusive armstöd mm	Exklusive armstöd mm
Vikt:	kg	

2) Batterier

Om du har en eldriven rullstol eller en manuellt driven rullstol med elektriska funktioner måste du vid bokning av flygresor ange vilken typ av batteri din rullstol har. Gelbatterier är det vanligaste. Uppgifter om rullstolens batterier finns i bruksanvisningen.

Typ av batteri på min rullstol: _____

3) Monteringsanvisning vid flygresan

Se efter om du på leverantörens hemsida kan hitta ”Monteringsanvisning vid flygresan”, ett informationsblad som kan fästas på rullstolen och som hjälper personalen på flygplatsen att se hur rullstolen fälls ihop och hur batterier hanteras vid flygresan.

När du reser

Rullstolen fraktas alltid i flygplanets lastutrymme. Antingen får du lämna rullstolen vid flygplansdörren eller vid incheckningen. I så fall får du hjälp med att flytta över till en av flygplatsens rullstolar.

Om olyckan är framme och rullstolen skulle ha skadats eller gått förlorat under flygresan är det mycket viktigt att du anmäler skadorna/förlusten genast, innan du lämnar flygplatsen.

Mer information kan du hitta i Luftfartsstyrelsens ”Flygresehandboken för funktionshindrade” på www.luftfartsstyrelsen.se

Detta dokument och rapporten ”Rullstolar i kollektivtrafiken, Individ- och samhällsperspektiv” finns att ladda ner från Hjälpmedelsinstitutets webbplats www.hi.se/kollektivtrafik

Mått på olika rullstolsmodeller

Elrullstolar klass B inne/utebruk

På de allra flesta stolarna kan sittbredden på sitsen justeras vilket kan påverka totalbredden och göra elrullstolen bredare än angivet mått.

Version 080101 avser elrullstolar klass B som förskrivs i hela Sverige.

Modell och Leverantör	Max Brukarvikt kg	Total längd cm	Rullstolens Vikt kg	Chassits bredd cm	Utgången modell hos leverantör
Allround 900 LB Mecical	140	114	100	62-66	Utgången
Allround 970 LB Medical	120	114	100	62-66	Utgången
Compakt 905 LB Medical	130	103	80	60	
Clou LB Medical	130	110	66	59	
Mistral Invacare	120	108	67	62	Utgången
Garant 63 Invacare	100	107	57	62	Utgången
Mirage Invacare	120	104	72	53-65	
Dragon Invacare	125	103	100	58-63	
Samba Sunrise	120	95	75	61	
Max 90 Permobil	uppgift finns ej	106	108	65	Utgången
Super 90 Permobil	uppgift finns ej	116	118	65	Utgången
Chairman I Permobil	120	110	130	64	Utgången
Chairman II Permobil	120	110	145	66	Utgången
Chairman HD Permobil	200	112	165	70	
C500 Permobil	120	115	158	65	

Modell och Leverantör	Max Brukarvikt kg	Total längd cm	Rullstolens Vikt kg	Chassits bredd cm	Utgången modell hos leverantör
C400 Permobil	120	108	155	61	
C300 Permobil	120	108	112	62	
Entra Permobil	100	121	125	61	Utgången
Street Permobil	120	118	155	63	
Moover 85 Invacare	100	110	90	64	Utgången
Moover 95 Invacare	150	120	125	65	Utgången
Dx Kompakt RVS Rehab	125	87 utan benstöd	120	62	
Jazzy 1121 Minicrosser	150	89 utan benstöd	148	65	
Tornado Invacare	125	110	125	60-69	
Typhoon Invacare	150	116	140	60-69	
Eligo Handicare	120	115	138	64	
Balder Finess Etac	120	88 med uppfällbara fotplattor	130	64	
Storm Invacare	100/150	110	114	63	Utgången
Storm3 Invacare	150/200	110	130	63	
Puma Handicare	160	110	135	65	
Quickie F55 Sunrise	127	110	110	64	
B 500 Otto Bock	120	94	95	64	
B 600 Otto-Bock	120	94	105	64	
Balder Liberty Etac	120	100 med uppfällbara fotplattor	130	65	

(Sammanställt av Barbro Nohlvist, Område Hjälpmedel, Västra Götalandsregionen).

Manuella rullstolar

Det är svårt att lista vilka manuella rullstolar som kan användas i kollektivtrafiken så samma sätt som ovan listade eldrivna rullstolar. Samma modell av manuell rullstol finns i många olika sittbredder. Det är sittbredden på den aktuella manuellt drivna rullstolen som begränsar om den kan användas i kollektivtrafiken.

Beräkna sittbredd + bredd för drivhjul. Bredden på drivhjulspår varierar mellan ca 20 cm till 28 cm beroende på modell, om rullstolen har vårdarmanövrerad broms eller på annat sätt utflyttade drivhjul.

Längden på den manuella rullstolen är inget problem om inte ryggstödet måste vara bakåtvinklat eller vinkelställbara benstöd måste vara uppfällda vid färd i fordonet. Då kan stolen bli för lång.

(Sammanställd av Carina Jönsson, Område Hjälpmedel, Västra Götalandsregionen)

4.2 Spridning av information

Om rullstolsanvändaren ska kunna åka kollektivt måste hon eller han ha kunskap om måtten på sin rullstol och måtten som gäller inom kollektivtrafiken. För att alla brukare ska kunna få denna kunskap krävs en bred informationsspridning.

Informationsbladen förvaltas av Hjälpmedelsinstitutet, www.hi.se/kollektivtrafik och länkas till webbplatser som berör ämnet hos respektive organisationer som ingått i arbetsgruppen.

- Svensk Kollektivtrafik
- Västra Götalands "Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel"
- Regionservice, område hjälpmedel, Västra Götalandsregionen
- Flygresehandboken
- Västtrafik/trafikhuvudmannens hemsida
- ev Samtrafiken
- ev SJ
- ev Vägverket
- ev Banverket

Det finns även möjlighet för handikapporganisationer och återförsäljare av rullstolar och andra berörda att länka till informationsbladen på sina hemsidor.

Det räcker dock inte att veta vilka rullstolsanvändare som kan åka kollektivt idag. För att förbättra möjligheterna att åka kollektivt med rullstol måste rullstolstillverkarna och kollektivtrafiken samverka när nya rullstolar utvecklas och när nya fordon utformas. För att kunna förbättra tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning är krav på utformning av rullstol och fordon lika viktiga. Kompromisser är möjliga. Diskussion krävs för att utreda vidare hantering. Det första steget är ett förbättrat informationsutbyte och kontinuerligt samarbete. Deltagande parter i detta arbete bildar ett nätverk som träffas årligen med varierande ordförandeskap. I samband med dessa träffar uppdateras denna rapport.

Samarbetet över gränserna har redan under projektets gång gett resultat. Som ett exempel så har det inom branschorganisationen Swedish MedTech lyfts frågan om hur bruksanvisningarna för rullstolar borde vara utformade avseende användning i kollektivtrafik.

4.3 Nationell handbok för upphandling

I "Buss 2000" redogörs för huvudmannakrav på bussar i linjetrafik. Rapporten kan utgöra en del av huvudmannens förfrågningsunderlag vid upphandling av trafik. "Buss 2000" förvaltas av Svensk Kollektivtrafik.

Hjälpmiddelsinstitutet har tidigare samordnat nationella ramavtalsupphandlingar av rullstolar. Detta arbete avvecklas idag och ersätts av lokala upphandlingar. Hjälpmiddelsinstitutet erbjuder stöd i lokala upphandlingsprocesser och samlar in förfrågningsunderlag (där ingår kravspecifikationer) från huvudmännens upphandlingar.

Upphandlingsmanualer för kollektivfordon respektive rullstolar skulle också underlätta kontinuerliga jämförelser och avstämde justeringar av båda manualerna – för att förbättra möjligheterna för rullstolsanvändare att åka kollektivt! Samlad information och fakta underlättar för upphandlande parter att välja kollektivtrafikfordon och rullstolar som fungerar i förhållande till varandra, vilket i sin tur underlättar för personer som använder rullstol att åka kollektivt.

5. Referenslista

- 5.1 Lag om medicintekniska produkter
www.socialstyrelsen.se/patientsakerhet >baskunskap >
regelverk
- 5.2.1 Kravspecifikation Manuella rullstolar och Eldrivna rullstolar
(båda giltiga fr.o.m. 2004-03-01)
www.hi.se
- 5.2.2 Vägverkets föreskrifter om ändring i föreskrifterna (VVFS
2003:22) om bilar och släpvagnar som dras av bilar, VVFS
2005:65
www.vv.se
- 5.3 Västtrafik
www.vasttrafik.se
- 5.4 Flygresehandboken
www.luftfartsstyrelsen.se
- 5.7 Banverket
www.banverket.se
- 5.8 Handbok för förskrivning av personliga hjälpmedel
www.vgregion.se/hjalpmedelshandbok
- 5.9 Handikappkommittén
www.vgregion.se/handikappkommitten
- 5.10 Buss 2000
<http://svenskkollektivtrafik.se/Fakta/Publikationer>
- 5.11 Autoadapt
www.autoadapt.se

Rullstolar i kollektivtrafiken

– individ- och samhällsperspektiv

Rapporten beskriver arbetet som påbörjades i Västra Götalandsregionen, med att sammanföra personer som arbetar med hjälpmedelsfrågor med personer som arbetar och med tillgänglighet inom kollektivtrafiken och med brukarrepresentanter.

Frågorna som kom upp vid dessa möten var många och komplexa och det krävdes att nationella aktörer deltog. Så bildades arbetsgruppen ”Rullstolar i kollektivtrafiken”. En del frågor har fått svar i rapporten, andra finns kvar.

Ett informationsmaterial arbetades fram av gruppen det återfinns i rapporten och på www.hi.se/kollektivtrafik.

Hjälpmedelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

Hjälpmedelsinstitutet arbetar för full delaktighet och jämlikhet genom att medverka till bra och säkra hjälpmedel, en effektiv hjälpmedelsverksamhet och ett tillgängligt samhälle.

Hjälpmedelsinstitutets verksamhet omfattar

- provning och stöd vid upphandling av hjälpmedel
- forskning och utveckling
- utredningsverksamhet
- utbildning och kompetensutveckling
- internationell verksamhet
- information och kommunikation

Hjälpmedelsinstitutets huvudmän är staten och Sveriges Kommuner och Landsting.

Hjälpmedelsinstitutet

Box 510, 162 15 Vällingby
Besöksadress Sorterargatan 23
Tfn 08-620 17 00, Fax 08-739 21 52
Texttn 08-759 66 30
E-post registrator@hi.se
Webbplats www.hi.se

Best nr 08353